

Nomádállam

■ *Kristó Gyula: Magyar honfoglalás — Honfoglaló magyarok, Kossuth Könyvkiadó, 1996. 196 oldal, 595 Ft*

A honfoglalásnak minden eddig fellelt kútfőjét áttekintve arra a következtetésre jut a Szerző, hogy az akkori magyarság sztyeppei típusú nomádállamot hozott létre a Kárpát-medencében. Szerinte ezt a berendezkedést népünk a Kazár Birodalom (egyik) bábfejedelemségeként Eteközben tanulta, és — a közoktatásból jól ismertem, azzal egybevágóan — az új honba történt hurcolkodás oka a besenyő-bolgár szövetségtől elszenvedett vereség volt. Nem kerüli meg ennek a felfogásnak a buktatóit, és — bármennyire zseni — keményen kimondja, hogy Álmos és Árpád kettős fejedelemségének létrehozása a kazár kagán akaratával és nyomására történt. Nem kapunk azonban választ arra, hogy ez a bábfejedelemség — egy akkori népi demokrácia — milyen körülmények között függetlenedett a Birodalomtól. Ekkor még a Kazár kaganátus az Aral tótól az Al-Dunáig, a Krímtől a mai Moszkváig terjedt, és nem tudunk arról, hogy hatalma a 9. század végén megrendült volna. A bagdadi kalifa követe még 922-ben is, és a Volga középső folyásánál a kazároktól rettegő bolgárokat talált. Talán célszerűbb azt vélni, hogy a kazárok még sokáig megőrizték befolyásukat eleink fölött, és erről bukásukig nem mondtak le. Tessék csak a közelmúlt eseményeire gondolni. Ugyanígy elképzelhetetlen, hogy két alávettett törzsszövetség — az akkori Varsói Szerződés két tagállama — öre-

menjen. Bizánc és Bagdad nem ismerte belülről a sztyeppei birodalmak működését, ezért hitetik velünk a források, hogy a besenyők Eteközbe és eleinknek az új honba költözése háború eredménye. Holott semmi sem mutat arra, hogy a helyváltoztatás a kazárok ellenére történt volna. Az a homály, ami a honfoglalás utáni évszázad első kétharmadát ellepi, arra a gondolatra készítet, hogy bizonyos mértékű, és hanyatlással arányosan gyengülő befolyást még a Kárpát-medencében is gyakoroltak fölöttünk a kazár uralkodók, és — kelet felől — hatalmi szóval biztosították határainkat is. Különböző elképzelhetően lenne, hogy a besenyőktől elszenvedett vereség után három évvel, amikor még az itt alávettett népek ellenállásával is meg kellett küzdeni — mai kifejezéssel — expedíciós hadtestet küldjünk a Po völgyébe. — Nem kellene ennyire tisztelni a forrásokat.

Öröm olvasni a *Csodaszarvas* monda új megközelítését. A legenda így történelmi hitelhez jut, és valós tények regöséneke foglalásává lesz. A monda magyar, onogor, bolgár és alán törzsek békés — ha nem is nagyon békés — egyesülését mondja el, és ebből következően vitéz őseink nem a Meotisz partján, hanem a Kaukázus északi előterében eredtek a szarvas képében megjelent Ósanyánk nyomába.

Nehéz egyetérteni azzal a felfogással, hogy népünk a honfoglalást követően en block nomádizált volna. Karcag város 19. századi gazdálkodástörténetét feldolgozókat azt találták, hogy szükséges volt a nagygazdáknak is kölest vetni, mert hat-nyolc *bennkosztost* senki sem győzött volna

szalonnával táplálni. Ugyanígy szükséges volt lennek és kendernek a termesztése is. A Kárpát-medence lakossága mindig önelátó volt élelmiszer és alapvető iparcikkek tekintetében. Nem lehet azt elképzelni, hogy mindehhez kereskedelem és vámok útján jutott volna a honfoglalók félmillió népesége.

Építészettörténész nem tudja azt elfogadni, hogy a híres kazár erőd, Sarkel a magyarok fékentarására épült volna. Lovashadsereg ellen egy folyami erőd, még ha a hozzá tartozó régiót körülárkolták is, semmi védelmet sem jelent. Sarkel a Donon le- és felhajózó rusz-viking rablók, kereskedők (a kettő náluk egyre ment) ellenőrzését és megvámolását szolgálta, akik, mielőtt tehettek, a környezeti katasztrófától, belviszálytól megröppant kazárookra rátörve, 965 táján az erődöt lerombolták. A folyami vámszedés úri gyakorlat volt, és nem független ettől az, hogy a honfoglalás-kor leggazdagabb sírleletei a folyók mentén kerülnek elő. A központosító harcok során az Árpádok főképp a kereskedelmi utakra tették rá a kezüket.

Eleink egyértelmű pogány voltát sem látjuk kellően alátámasztva. A Kazár Birodalom népek, hitek, életmódok vegyüléke volt, számos forrás szól az ott élt keresztényekről; muzulmánokról, zsidókról, és perze a pogányokról. Nyilvánvalóan ilyen sokszínű volt a honfoglalók vallási megoszlása is. Van azonban valami, ami elgondolkoztat. Tizedik századi sírleleteink között *nincs* emberábrázolás. Következésképp — legalábbis az előkelőink — olyan hitet követtek, ami tiltja az emberképet. Milyen volt ez a vallás? — Lehet találgatni...